

Plenum

Torsdag 2.3.2017 kl. 15.59—21.42

2.2. Muntlig fråga om behandlingen av utkomststödsansökningar (Jyrki Kasvi gröna)

Muntligt spörsmål MFT 19/2017 rd

Muntlig frågestund

Talman Maria Lohela: Nästa fråga, ledamot Kasvi.

Debatt

16.27 **Jyrki Kasvi vihr:** Arvoisa puhemies! Viime viikkoina on tullut runsaasti palautetta toimeentulotuen epäonnistuneesta siirrosta Kansaneläkelaitokselle. Hakemusten käsittelyn työmäärä ja tarvittava sosiaalinen osaaminen on aliarvioitu pahasti, hakemuksia ei ole käsitelty ajoissa, henkilökohtaisia arviointeja ei ole tehty, hakijoita ei ole tavattu, yhteistyö kuntien kanssa ei toimi, ja toimeentulotuen hakijoiden tilanne on sietämätön. Esimerkiksi Espoon sossussa jouduttiin jakamaan nenäliinapaketit luukuille, koska niin moni Kelasta tullut asiakas aloittaa asiansa itkulla. Kela on ilmoittanut korjaavansa tilanteen, mutta onnistuuko se, etenkin kun hallitus on budjetissaan leikannut Kelan resursseja? Kysynkin: miten hallitus varmistaa, että toimeentulotukihakemusten asian- ja lainmukainen käsittely saadaan turvattua välittömästi?

16.28 **Sosiaali- ja terveysministeri Pirkko Mattila** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kyllä, nämä toimeentulotuen maksatukseen ja käsittelyyn liittyvät ongelmat pitää ratkaista. Kela on siinä se asiantuntijaorganisaatio, joka tätä asiaa hoitaa. Ihmisen arkeen liittyvät ongelmat tulee ratkaista juurikin liittyen tähän toimeentulotukeen.

On myös todettava tietenkin se, että Kela on myöskin eduskunnan alainen laitos, ja kiitos Kelan valtuuskunnalle, joka on myös ollut tässä asiassa aktiivinen. Kelan johto on reagoinut tähän asiaan, ja olen tietoinen siitä, mitä he ovat tehneet. He ovat päätyneet siis lisärekrytointeihin. He ovat kiinnittäneet nimenomaan huomiota kiireellisyysjärjestykseen, voidaanko nyt joitakin tiettyjä asioita hoitaa kiireellisyysjärjestyksessä ohi tiettyjen asioiden. Ilmiselvissä tapauksissa Kela myöskin oikaisee ilman oikaisuvaatimusta. — Anteeksi, tässä nyt taitaa olla aika.

Puhemies Maria Lohela: Pyydän niitä edustajia, jotka haluavat esittää lisäkysymyksiä tästä aiheesta, ilmoittautumaan.

16.29 **Jyrki Kasvi vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Toimeentulotuen viivästyminen on jättänyt varjoonsa sen, että Kelaan siirron yhteydessä tuen myöntämisperusteet ovat kiristyneet. Kela on laatinut omat ohjeensa, jotka ovat ristiriidassa sosiaali- ja terveysministeriön aiempien ohjeiden kanssa. Esimerkiksi 18-vuotiaiden lukiolaisten osal-

Punkt i protokollet PR 16/2017 rd

ta ohjeet ovat täysin vastakkaiset. Ministeriön mukaan lukiolaisen ei tarvitse nostaa opintolainaa tukea saadakseen, koska lukio ei valmista ammattiin. Sen sijaan Kelan mielestä lainaa on pakko nostaa. Kela kannustaa syrjäytymään: lopeta opinnot, niin saat rahaa. Kaikki eivät uskalla velkaantua lukiota varten, sillä ylioppilastutkinto ei takaa työ- saati opintopaikkaa. Lukioista uhkaa tulla uusi oppikoulu, johon kaikilla ei ole varaa. Kysynkin: miten hallitus turvaa kaikkien lukuhaluisten nuorten opiskelumahdollisuudet siitä riippumatta, onko heidän vanhemmillaan varaa rahoittaa lastensa lukio?

16.30 Sosiaali- ja terveysministeri Pirkko Mattila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kysyjä viittaa nyt säädöspohjaan, joka on laadittu Kelaa varten, joka on siis toimeenpaneva organisaatio. Niiltä osin, jos siellä säädöspohjassa on sellaista, joka vaatii tarkastelua niin, että se on selkeä, totta kai silloin ministeriöllä täytyy olla valmius siihen, että säädöspohjaa tarkistetaan ja muutetaan. Samaten olen ymmärtänyt tämän asian niin, että myös Kela on tietoinen tästä asiasta ja on luvannut tarkastella tämän.

16.31 Opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasonen (vastauspuheenvuoro):

Arvoisa puhemies! Suomalainen koulutusjärjestelmä rakentuu niin, että meillä tulee olla mahdollisuuksien tasa-arvo eli jokaisella pitää olla taustasta, perhevarallisuudesta ja asuinpaikasta riippumatta mahdollisuus opiskella myöskin lukiossa. Olen tietoinen tästä esille tulleesta uudesta tilanteesta, aivan niin kuin ministeri Mattila jo totesi. Olen eilen keskustellut Kelan pääjohtajan Elli Aaltosen kanssa asiasta, ja he käyvät läpi nämä Kelan ohjeistukset asiassa. Palaamme niihin, kun saadaan lisätietoa, miten Kela aikoo jatkossa ohjeistaa, mutta pääsäännöksi pääjohtaja vakuutti, että tilanne on se, että keneltäkään ei nyt tilanne heikkenisi tämän muutoksen myötä. Eli pyrimme tätä tilannetta hoitamaan, mutta ensisijaisesti tietysti Kelan tehtävä on katsoa ne ohjeistukset nyt kuntoon.

16.32 Aino-Kaisa Pekonen vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Toimeentulotuki on viimesijainen etuus, jolla pitäisi saada maksettua ruoka, asuminen ja lääkkeet, jos rahaa ei mistään muualta saa. Nyt ihmiset ovat joutuneet epätietoisina ja epätoivoisina odottamaan Kelan päätöksiä ilman rahaa, ja viestejä, todella hätäntyneitä viestejä on tullut meille paljon. Kevään aikana on umpeutumassa tuhansien ihmisten pitkäaikaisen toimeentulotuen päätökset. Ruuhkat tulevat vain pahenemaan. Tämä on todellakin kansallinen skandaali. Toimeentulotuen siirtymisen Kelan maksettavaksi ei pitänyt olla säästöpäätös, mutta sitä se on kyllä ollut, valitettavasti pienituloisten ihmisten kustannuksella.

Arvoisa ministeri! Kunnissa toimeentulotuen käsittelyaikoja valvoivat avi ja Valvira, jotka saattoivat määrätä kunnille uhkasakkoja silloin, jos määräajat ylittyivät. Kelaa puolestaan valvoo Kelan oma valtuusto, kuten totesittekin. Kelalle ei ole näistä käsittelyaikojen ylityksistä [Puhemies koputtaa] seurannut mitään. Miten kommentoitte tätä, millä tollalla Kelan valvonta on?

16.33 Sosiaali- ja terveysministeri Pirkko Mattila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! En käy tässä tuomariksi siitä, mitä Kelan valtuuskunta on tehnyt valvonnassaan. Uskon, että se toimii varsin asiallisesti. Mutta nämä maksatukseen ja käsittelyyn liittyvät ongelmat on ratkaistava, ja niin kuin tässä ministeri Grahn-Laasonen totesi, niin kyllä hallitus käy myös tiivistä keskustelua Kelan johdon kanssa, Kelan hallituksen kanssa.

Punkt i protokollet PR 16/2017 rd

Tiedämme, että Kelan johtoryhmä käsittelee tätä asiaa viikoittain, miltei päivittäin. On annettu lupa lisärekrytointeihin, jotka on myös aloitettu.

Kyllä, varmasti valitettavasti myös Kelassa on jouduttu tekemään paljon ylitöitä, ja toivon jaksamista tälle organisaatiolle, ja myöskin yhteistyötä pitää tiivistää. Pitää nimenomaan tiivistää kuntien kanssa yhteistyötä, tiedottamista — ja näin on myös tehty — ja totta kai tehostaa sähköisten järjestelmien käyttöä.

16.34 Ville Niinistö vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä uudistus on ollut tiedossa jo pari vuotta, ja tässä on paljon hyviä tavoitteita. Se, että Kela maksaa toimeentulotuen perusosan, voi taata sen, että se on vähemmän häpeän aihe ja viimesijainen turva on helpommin useampien ihmisten saatavilla. Mutta tästä tavoitteesta tuli nyt sen irvikuva, tämä siirtymäaika on hoidettu niin huonosti. Nyt hallituksen ja Kelan pitää varmistaa se, että kukaan ihminen ei jää vaille perustoimeentulotukeaan, pystyy saamaan lääkkeitä, ruuat ja muut välttämättömät arjen menot hoidettua. Useampi viikko ilman rahaa on näille pienituloisille ihmisille todella kova paikka.

Haluankin kysyä nyt budjetista vastaavalta valtiovarainministeriltä sekä ministeri Mattilalta, miten hallitus päästi tämän käymään niin, että näitä varoja ei lisätty, ja onko hallitus varautunut lisäämään nyt varoja, jos Kelan sisäiset rahat eivät riitä.

Ministeri Mattilalta tarkistan sen, että kun kunnissa etuuskäsittelyjä tekivät sosiaalityön ammattilaiset, jotka osasivat arvioida sosiaalityötä kokonaisuudessaan, niin Kelassa näitä ammattilaisia ei ole palkattu, vaan kaupallisen puolen henkilöt tekevät näitä käsittelyitä. [Puhemies koputtaa] Pitäisikö ammattilaisten määrää lisätä?

16.35 Valtiovarainministeri Petteri Orpo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin tämä on siis todella vakava asia ja täytyy tietenkin hoitaa, koska kyse on vähävaraisista, pienituloisista ihmisistä, joiden toimeentulo on tosiaankin kiinni näistä päätöksistä ja rahojen maksatuksista ajallaan. Tämä pitää ensi tilassa saada hoitoon, se on aivan selvä asia. Sen eteen hallitus tekee töitä.

Ministeri Mattila kertoi hyvin paljon niitä toimia, mitä tehdään. STM ja Kela käyvät jatkuvaa vuoropuhelua. Kelalle on annettu mahdollisuus palkata lisää henkilöstöä. Kunnistahan, joissa tätä työtä nyt ei enää tehdä, tätä henkilöstöä olisi suunnattavana. Silloin, kun tämä siirto tehtiin, tämä ei ollut säästöpäätös. Silloin Kelan johto oli sitä mieltä, että nämä resurssit riittävät ja että he pärjäävät näillä. Nyt tämä asia on sitten tullut hallituksen tietoon, niin kuin todettiin, tässä vaikeudessaan ja karmeudessaan, ja me teemme kaikkemme, että tämä asia korjataan omalta osaltamme. Kelalla on päävastuu.

16.36 Sosiaali- ja terveysministeri Pirkko Mattila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä, tämä ongelma pitää korjata. Nämä toimeentulotuen käsittelyyn liittyvät ongelmat pitää ratkaista niin, että ihmiset saavat arjessa sen avun, jota he tarvitsevat.

Mitä tulee tähän ammattitaitovaatimukseen, sitä uskon myös, että Kela on asiantuntijaorganisaatio. Se toimii ja varmasti tarkkailee ja käy keskustelua jatkuvasti myös tämän organisaation sisällä, mitä ja kuinka paljon ja minkälaista ammattitaitoa siellä tarvitaan, joten luotan tässä vaiheessa Kelan työskentelyyn.

16.37 Petri Honkonen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Nyt tämä toimeentulotuen perusosan siirto Kelaan on todellakin vapauttanut todella paljon resursse-

Punkt i protokollet PR 16/2017 rd

ja siellä varsinaisen aikuissosiaalityön puolella kunnissa ja kuntayhtymissä. Olisinkin kysynyt ministeriltä: Onko tietoa siitä, ovatko kunnat nyt suunnanneet uudelleen näitä aikuisosiaalityön, varsinaisen sosiaalityön ammattilaisten työaikaa ja resursseja siihen varsinaiseen sosiaalityöhön tämän maksatuksen ja näiden käsittelyjen sijaan? Ja kuinka tätä resursssia voitaisiin nyt jatkossa käyttää entistä paremmin perheiden parissa tehtävän sosiaalityön hoitamiseen?

16.37 Sosiaali- ja terveysministeri Pirkko Mattila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Juurikin näin: kun tämä laki on valmisteltu viime kaudella 2014, on ollut tarkoitus se, että paitsi joustavoitetaan myös vapautetaan resursseja kunnista. Se on ollut lain hyvä tarkoitus.

Tämänhetkistä varsinaista lukumäärää tai sitä tietoa, minkä verran nyt kuntien kanssa on käyty keskustelua, minulla ei ole. Mutta sen tiedän, että Kela tekee viikoittaista, päivittäistä yhteistyötä, käy keskustelua kuntien kanssa niin, että nämä asiakkaan asiat saadaan mahdollisimman hyvin hoidettua, ja varmasti nyt kun tämä pahin ruuhka, nämä pahimmat ongelmatilanteet saadaan ratkaistua, niin sitten pystytään vielä analysoimaan tätä tarkemmin.

16.38 Li Andersson vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valitettavasti nämä ministerin vastaukset eivät kyllä vakuuta. Silloin kun vasemmistoliitto ensimmäisen kerran nosti esille tämän tilanteen 2 viikkoa sitten, niin ministeri ei ollut edes kuullut niistä ongelmista, mitä tähän siirtoon liittyy. Nämä ongelmat eivät ole vielä ratkaistut. Pelkästään Helsingissä on menossa tämän kuun lopussa umpeen 25 000 pitkäaikaisen toimeentulotuen päätöstä. [Paavo Arhinmäki: Kyllä!] Näitä hakijoita on vielä tulossa sinne Kelaan perustoimeentuloa hakemaan, minkä lisäksi nyt on käynyt ilmi, että siitä huolimatta, että tämä siirto on ollut tiedossa 2 vuotta, niin Kelassa on ollut puolet siitä henkilöstömäärästä, mitä kunnissa on aikaisemmin ollut näitä perustoimeentulotuen hakemuksia käsittelemässä. Eli me haluamme nyt tietää, miten on mahdollista, että tähän siirtoon varauduttiin näin huonosti. Uskaltaako ministeriö antaa näille pienituloisille suomalaisille lupauksen siitä, että Kela pystyy hoitamaan ja käsittelemään näitä perustoimeentulotuen hakemuksia lain määräämässä käsittelyajassa? Eli milloin ollaan tilanteessa, jossa nämä lain määräämät käsittelyajat [Puhemies koputtaa] myöskin toteutuvat?

16.40 Sosiaali- ja terveysministeri Pirkko Mattila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin tähän kysymykseen, että enkö olisi kuullut. Silloin oli ilmeisesti kysymys edustaja Pekosen erästä esimerkistä. Kyllä, me saamme päivittäin palautetta ministeriöön. Ministeriö vastaa niihin yhteydenottoihin kansalaisilta, mitä tulee koskien tämänhetkisiä ongelmia muun muassa. On muistettava myös se, että Kela tekee myöskin paljon muita päätöksiä, hoitaa paljon monta muuta arkiasiaa suomalaisessa yhteiskunnassa.

Mutta kysymys siitä, että nyt tämä akuuttiongelma on ratkaistava. Olen luetellut tässä sitä kanssakäyntiä, mitä Kelan kanssa on käyty päivittäin, mitä tekee Kelan hallitus. Myöskin, niin kuin sanoin, kiitän siitä, että täällä on Kelan valtuuskunta, joka valvoo Kelaa, ottanut asioihin kantaa. Ja niin, ongelma, näihin määräaikoihin ei ole päästy ja on jouduttu lisärekrytointeihin, on tehty ylitöitä. Mutta näillä kaikilla toimilla ja edelleen aktiivisesti lisätoimilla täytyy pyrkiä siihen, että nämä asiat saadaan ratkaistua.

Punkt i protokollet PR 16/2017 rd

16.41 **Sari Sarkomaa kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Perustoimeentulotuen maksatus siirtyi vuoden alussa Kansaneläkelaitokselle, ja tämän hetken tilanne maksatuksessa on todella vakava. Viimesijaisen etuuden saamisessa ei olla siinä tilanteessa, mikä on lain edellyttämä taso. Kansaneläkelaitoksen valtuutetut ovat asiaa seuranneet tarkkaan, ja olemme edellyttäneet, että Kela viipymättä tekee ne toimenpiteet, että maksatus saadaan lain edellyttämälle tasolle. Olemme todenneet, että ne lisävoimavarat, jotka Kelan hallitus on osoittanut, on ripeästi laitettava toimeen. Ja olen puhunut ministerin kanssa ja Kelan hallituksen ja Kelan pääjohtajan kanssa, että jos on tarvetta lisäresursseihin, hallituksen on välittömästi annettava lisäbudjetti. Kelan on myös tehtävä nuo toimet sillä tavalla, että muiden etuuksien maksatus ei viivästy.

Ja, mikä on olennaista — ja haluan sen tässä sanoa, kun ihmiset tätä myöskin katsovat ja kuuntelevat — jos on hätä siitä, että ruokaa tai lääkettä ei ole, niin Kelan pitää saman päivän [Puhemies koputtaa] aikana tai viipymättä tehdä päätös, [Puhemies koputtaa] tai sitten myöskin kunnat kykenevät näitä päätöksiä tekemään. [Puhemies: Aika!] Tämä on vakava tilanne, ja tämä on saatava järjestykseen välittömästi. [Hälinää]

16.42 **Sosiaali- ja terveysministeri Pirkko Mattila** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Sinänsä en kysymystä tästä löytänyt mutta monta vastausta, niin kuin valtuuskunnan puheenjohtaja tietää. Näin on, näin on toimittava: on lisättävä resursseja, on ratkottava ne ongelmat ja käytävä se keskustelu ministeriön ja hallituksen kanssa. Ihmisiä on autettava tässä tilanteessa, heidän arjessaan.

16.42 **Antti Rinne sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tuolla on paljon nyt erittäin köyhiä ihmisiä, kaikista heikoimmassa asemassa olevia suomalaisia, jotka odottavat sitä, että rahaa tulee ruokaan tai lääkkeisiin — ikäihmisiä, lapsiperheitä — ja monenlaisia kohtaloita. Muistan, kun 2009 työttömyys räjähti tietyillä alueilla käsiin ja silloin tehtiin muutos työttömyysturvalakiin, joka mahdollisti tällaisen nopean könttösunnan maksamisen, kun ei käsittelyaikoja pystytty noudattamaan, siellä meni kuukausitolkulla niitten käsittelyyn. Olisiko tässä nyt semmoinen vaihtoehto, pääministeri Sipilä, teille, että ottaisitte kasaan keskeiset ministerit ja päättäisitte, että tämä ongelma näitten ihmisten näkökulmasta hoidetaan nyt mahdollisimman nopeasti kuntoon, päättäisitte tilapäisratkaisulla siitä, että voitaisiin rahaa antaa näille ihmisille välttämättömiin menoihin mahdollisimman nopeasti? [Eduskunnasta: Hyvä ehdotus! — Välihuutoja]

16.43 **Pääministeri Juha Sipilä** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä on päivän selvä asia, että nämä operatiiviset ongelmat on saatava kuntoon. Tästä on hallituksen esitys annettu jo 2015 tammikuussa, edellisen hallituksen aikana. Ilmeisesti me kaikki täällä olemme sitä mieltä, että tämän uudistuksen perusteet ovat oikeat. Mutta nyt tässä tilanteessa, mikä tällä hetkellä on päällä, olemme hallituksena keskustelleet asiasta, [Paavo Arhinmäen välihuuto] ja vastuulliset ministerit ovat sanoneet, että jos tiedetään, että joku asia tässä on asetuksesta, ohjeistuksesta, säädöksistä kiinni, niin se muutetaan. [Eduskunnasta: Entä ihmiset?]

16.44 **Anna Kontula vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valitettavasti on ohjeistuksesta kysymys. Aika monissa kunnissa sosiaalityöntekijöillä on se käsitys, että harkinnanvaraista tai kiireellistä toimeentulotukea voidaan myöntää vasta, kun Kela on tehnyt

Punkt i protokollet PR 16/2017 rd

päätöksensä — [Eduskunnasta: Kyllä, juuri näin!] sellaisina päivinä, kun Kela on auki. Periaatteessa laki toimeentulotuesta mahdollistaa toimeentulotuen myöntämisen jo nyt pelkästään keskustelun perusteella, jos tilanne on riittävän kiireellinen, mutta tämän ohjeistuksen vuoksi sitä ei uskalleta tehdä. Jos hallitus haluaa tätä asiaa nyt hoitaa, niin siihen on mahdollisuus. Lisäksi minä kysyisin, kun tästä nyt aiheutuu, näistä viivästyksistä, että ihmisten laskut viivästyvät, ne jäävät maksamatta, ne alkavat juosta korkoa, niin onko suunnitteilla jonkinnäköistä kompensatiota ihmisille siitä, että he nyt tässä joutuvat maksamaan sitten laskuistaan ylimääräistä, ehkä jopa ulosottoon tämän takia? Kysymys on kuitenkin ihmisistä, joilla on todella vähän rahaa käytössä ja pienetkin lisäykset budjettiin tuntuvat hirveän isoilta.

16.45 Sosiaali- ja terveysministeri Pirkko Mattila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä, ihmisiä on autettava heidän arjessaan ja nämä ongelmat on ratkaistava. Kuten tässä pääministeri totesi ja itsekin totesin myös aiemmin, jos siellä säädöspohjassa on joitakin asetuksia, joita pitää muuttaa, niin sellainen kyetään tekemään, jos se esitys tulee meille esimerkiksi Kelan suunnasta, että tällainen pitäisi tehdä. Toivon [Hälinää — Puhemies koputtaa] myös, että muistetaan, että Kela on myöskin eduskunnan alainen organisaatio ja Kelan valtuutetut myös ovat tästä tehneet aivan hyviä huomioita. Tässä on tehty yhdessä töitä, mutta kuntien kanssa varmasti ja näissä ohjeistuksissa on myös tehtävää vielä. Kyllä, Kela käy keskustelua, niin kuin totesin jo aiemmin, viikoittain, päivittäin kuntien kanssa, jotta nämä ohjeistukset ovat mahdollisimman yhdenmukaiset.

Frågan slutbehandlad.